

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет економічних наук

Кафедра управління земельними ресурсами

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Котляр Ю.В.

“ ” 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**РОЗВИТОК ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ**

Спеціальність: 193 «Геодезія та землеустрій»

Розробник

Завідувач кафедри розробника

Завідувач кафедри спеціальності

Гарант освітньої програми

Декан факультету

Начальник НМВ

Лазарева О.В.

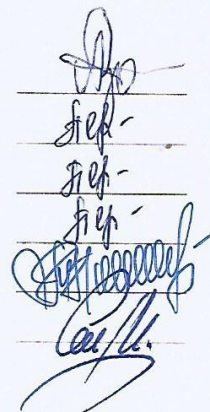
Перович Л.М.

Перович Л.М.

Перович Л.М.

Белінська С.М.

Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Розвиток заповідних територій	
Галузь знань	19 «Архітектура та будівництво»	
Спеціальність	193 «Геодезія та землеустрій»	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Геодезія та землеустрій» першого рівня вищої освіти.	
Рівень вищої освіти	Бакалавр з геодезії та землеустрою	
Статус дисципліни	вибіркової	
Курс навчання	II	
Навчальний рік	2	
Номер семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	4	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5,5 кредитів / 165 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, групові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	- групові заняття – 72 год.; - самостійної роботи – 78 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	48 %	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю	ПМК	
Форма підсумкового контролю	Екзамен	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: засвоєння майбутніми фахівцями знань про екологічні, теоретичні та практичні основи, нормативно-правове, наукове та інституційне забезпечення заповідної справи та формування у них навичок із охорони та управління об'єктами і територіями природно-заповідного фонду та екомережі, їх створення та розширення.

Завдання:

- мотивування необхідності заповідання та визначення поняття про місця заповідної справи в сучасній природоохоронній діяльності в контексті концепції збалансованого розвитку;

- розкриття основних форм функціонування об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), їх значення для збереження біотичного різноманіття та підтримки біогеохімічних циклів;

- складання уяви про сучасний стан, загальні принципи формування мережі об'єктів, територій та акваторій ПЗФ, їх класифікацію, а також про формування екомереж;

- ознайомлення студентів з основними нормативно-правовими актами в галузі заповідної справи у світі та Україні (конвенціями, кодексами, законами, указами та ін.);

- формування у студентів вміння застосовувати набуті знання для наукового обґрунтування створення об'єктів та територій ПЗФ та управління ними, а також про систему їх інституційної підтримки як галузі діяльності;

- закладання розуміння специфіки наукових досліджень, моніторингу, рекреаційної, освітньої та інформаційної діяльності об'єктів-установ ПЗФ.

Дисципліна «Розвиток заповідних територій» відноситься до циклу дисциплін професійної підготовки.

Передумови вивчення дисципліни: засвоєння таких дисциплін економічного та земельпорядного спрямування як управління земельними ресурсами, землеустрій та організація території, організація територій, соціально- статистика, економічна теорія, економіка землекористування.

Очікувані результати навчання: вивчення дисципліни «Розвиток заповідних територій» сприяє отриманню наступних програмних результатів навчання освітньо-професійної програми підготовки бакалавра.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- етапи історичного і концептуального розвитку та сучасний стан заповідної справи;
- екосистемні функції заповідних територій та їх роль щодо збалансованого розвитку;
- чинне міжнародне і національне природоохоронне законодавство у сфері заповідної справи;

- принципи збереження, відновлення та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- принципи формування національної, регіональних та локальних екомереж, загальні поняття про Всеєвропейську екомережу і відповідні нормативно-правові документи;
- підходи до організації охорони, наукових досліджень, ведення Літопису природи, рекреаційної, освітньої та інформаційної діяльності на базі об'єктів-установ природно-заповідного фонду.

має вміти:

- використовувати знання заповідної справи та особливості формування екомережі для збереження ландшафтного та біорізноманіття;
- обґрунтовувати доцільність заповідання нових територій на основі даних про географічний, екосистемний та економічний стан територій з використанням відповідних критеріїв створення заповідних об'єктів і територій;
- використовувати принципи заповідання територій;
- розробляти проекти організації території об'єктів ПЗФ;
- проводити наукові дослідження в заповідних екосистемах, організовувати еколого-освітню, просвітницьку, рекреаційну діяльність та громадський контроль.

Програмні компетенції
(Розвиток заповідних територій – БПП6, БАК)
ЗК9, ФК13, ПРН10, ПРН 11)

- *загальні компетентності:*

1) прагнення до збереження природного середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства.

- *фахові компетентності:*

1) вміння визначати еколого-економічну ефективність використання землі.

- *програмні результати навчання:*

- 1) володіти методами організації топографогеодезичного і землевпорядного виробництва від польових вимірювань до менеджменту та реалізації топографічної та землевпорядної продукції на основі використання знань з основ законодавства і управління виробництвом;
- 2) володіти методами землевпорядного проектування, територіального і господарського землеустрою, планування використання та охорони земель з врахуванням впливу низки умов соціально-економічного, екологічного, ландшафтнього, природо-охоронного та інших чинників.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Групові заняття	Самостійна робота	Загальний обсяг
1	Поняття заповідної справи	6	7	13
2	Історія розвитку заповідної справи	6	7	13
3	Категорії природно-заповідних територій	6	7	13
4	Правові основи заповідної справи	6	7	13
5	Проектування і створення заповідних територій	10	8	18
6	Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях	8	7	15
7	Екологічна мережа	6	7	13
8	Наукові дослідження на заповідних територіях	6	7	13
9	Використання територій природно-заповідного фонду	6	7	13
10	Відповідальність за порушення правил охорони на заповідних територіях	6	7	13
11	Міжнародна співпраця України у природно-заповідній справі	6	7	13
	Всього за курсом	72	78	150

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План практичних (семінарських) занять

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Поняття заповідної справи (2 год) Блок А 1) В чому полягає сутність заповідної справи? 2) Вкажіть об'єкт та предмет заповідної справи. 3) Поясніть міждисциплінарний характер заповідної справи.
2	Тема 1 Поняття заповідної справи (2 год) Блок Б 1) Назвіть завдання заповідної справи. 2) Яке біосферне значення природно-заповідних територій? 3) Які на сьогодні існують проблеми природно-заповідної справи в Україні?
3	Тема 1 Поняття заповідної справи (2 год) Блок В 1) Обґрунтуйте, що таке природно-заповідна справа як один з пріоритетів державної політики України. 2) Опишіть якісні зміни у переліку природно-заповідних категорій та структурі природно-заповідного фонду України. 3) Яка структура державного управління в охороні природи і природно-заповідній справі. 4) Опишіть малий «льодовиковий період» у заповідній справі.
4	Тема 2 Історія розвитку заповідної справи (2 год) Блок А 1) Проаналізуйте етапи розвитку заповідної справи у 18-19 столітті. 2) Охарактеризуйте процес розвитку заповідної справи у ХХ столітті та в наші часи.
5	Тема 2. Історія розвитку заповідної справи (2 год) Блок Б 1) Як відбувається відродження академічних принципів заповідної справи на сучасному етапі. 2) Охарактеризуйте процес розширення мережі природно-заповідних територій.
6	Тема 2. Історія розвитку заповідної справи (2 год) Блок В 1) Охарактеризуйте перші паростки міжнародної співпраці у охороні природи. 2) Вкажіть характерні особливості сучасного етапу розвитку заповідної справи.
7	Тема 3. Категорії природно-заповідних територій (2 год) Блок А 1) Що таке природні та штучно створені об'єкти? 2) Що таке біосферні заповідники? 3) Назвіть природні заповідники в Україні. 4) Що таке національні природні парки?
8	Тема 3. Категорії природно-заповідних територій (2 год) Блок Б 1) Що таке регіональні ландшафтні парки, охарактеризуйте їх. 2) Що таке заказники? 3) Що таке пам'ятка природи? 4) Що таке заповідне урочище?
9	Тема 3. Категорії природно-заповідних територій (2 год) Блок В 1) Охарактеризуйте ботанічні сади як штучно створені об'єкти.

	<p>2) Охарактеризуйте дендрологічні парки як штучно створені об'єкти.</p> <p>3) Охарактеризуйте зоологічні парки як штучно створені об'єкти.</p> <p>4) Охарактеризуйте парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва як штучно створені об'єкти.</p>
10	<p>Тема 4. Правові основи заповідної справи (2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Короткий огляд природоохоронного законодавства України (Закон “Про охорону навколишнього природного середовища”, Закон “Про природно-заповідний фонд”, Закон “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр.”, Закон “Про екологічну мережу” тощо).</p> <p>2) Програмні документи, які визначають напрямки розвитку заповідної справи на сучасному етапі (“Програма “Заповідники”, Указ Президента України “Про резервування для наступного заповідання цінних природних територій” тощо).</p>
11	<p>Тема 4. Правові основи заповідної справи (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <p>1) Охарактеризуйте основні положення Концепції збереження біологічного різноманіття України.</p> <p>2) Охарактеризуйте заповідні території, що підпорядковані Міністерству охорони навколишнього природного середовища України.</p>
12	<p>Тема 4. Правові основи заповідної справи (2 год)</p> <p>Блок В</p> <p>1) Вкажіть, які території природно-заповідного фонду підпорядковані органам виконавчої влади, вищим навчальним закладам, державним науковим організаціям.</p> <p>2) Опишіть участь України у міжнародних угодах з проблем збереження біорізноманіття.</p>
13	<p>Тема 5. Проектування і створення заповідних територій (2 год)</p> <p>Блок А</p> <p>1) Вкажіть критерії для вибору заповідної території.</p> <p>2) В чому полягає об'єктивна необхідність мережі створення заповідних територій?</p> <p>3) Як відбувається резервування територій для подальшого заповідання.</p>
14	<p>Тема 5. Проектування і створення заповідних територій (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <p>1) Вкажіть передумови формування концепції екологічної мережі як інтегруючого заходу з охорони і збереження природних комплексів.</p> <p>2) В рамках якого документа передбачено реалізацію концепції Всеєвропейської екологічної мережі?</p> <p>3) Розкрийте основні завдання створення екологічної мережі.</p> <p>4) Які регуляторні документи визначають правові засади створення національної екологічної мережі?</p>
15	<p>Тема 5. Проектування і створення заповідних територій (2 год)</p> <p>Блок В</p> <p>1) Охарактеризуйте основні заходи, які передбачено задля виконання природоохоронних функцій національної екологічної мережі.</p> <p>2) Вкажіть основні структурні елементи національної екологічної мережі.</p> <p>3) Охарактеризуйте загальні підходи щодо процесу проектування екологічної мережі</p>
16	<p>Тема 5. Проектування і створення заповідних територій (2 год)</p> <p>Блок Г</p> <p>1) Вкажіть фактори, які впливають на функціональну і планувальну структуру екологічної мережі.</p> <p>2) Розкрийте соціально-економічні результати, які можна отримати в рамках реалізації концепції формування національної екологічної мережі.</p> <p>3) Охарактеризуйте проблеми, які уповільнюють процес формування та ефективного функціонування екологічної мережі.</p>

17	<p>Тема 5. Проектування і створення заповідних територій (2 год) Блок Д 1) Охарактеризуйте основні етапи створення територій природно-заповідного фонду? а) розгляд клопотання; б) погодження клопотання з власниками та користувачами природних ресурсів; в) погодження клопотання; г) розроблення проекту створення об'єкту природно-заповідного фонду; д) підготовка необхідного комплексу документів та подання проекту рішення про створення об'єкту ПЗФ до Кабінету Міністрів або обласної ради; є) узгодження проекту у відповідних міністерствах і відомствах; ж) розроблення проекту відведення земельної ділянки для установ ПЗФ, оформлення державного акту на право користування землею, закріплення меж на місцевості; з) розроблення та затвердження проекту організації території.</p>
18	<p>Тема 6. Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях (2 год) Блок А 1) Що таке охоронні зони? 2) Які охоронні зони існують в Україні? 3) Яким чином забезпечується збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду?</p>
19	<p>Тема 6. Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях (2 год) Блок Б 1) Що таке пріоритети захисту територій та пріоритети збереження? 2) Як здійснюється охорона та забезпечення режиму використання біосферних заповідників, природних заповідників та національних природних парків? 3) Охарактеризуйте процес охорони рослин і тварин в Україні.</p>
20	<p>Тема 6. Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях (2 год) Блок В 1) Розкрийте основну ідею заснування Червоної книги. 2) В чому полягає мета заснування Європейського Червоного списку? 3) Охарактеризуйте категорії видів Червоної книги. 4) Дайте визначення поняття «Червона книга України» та вкажіть її об'єкти. 5) Розкрийте критерії відбору видів для занесення їх до Червоної книги України.</p>
21	<p>Тема 6. Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях (2 год) Блок Г 1) Вкажіть, у чому полягають відмінності між Червоною книгою, Європейським Червоним списком та Червоною книгою України. 2) Розкрийте передумови створення Зеленої книги України. 3) Які регуляторні документи визначають статус та основні положення Зеленої книги України? 4) За якими ознаками в Зеленій книзі України охарактеризовано рідкісні рослинні угруповання? 5) Які рослинні угруповання можуть бути занесені до Зеленої книги України?</p>
22	<p>Тема 7. Екологічна мережа (2 год) Блок А 1) Як головні завдання екомережі? 2) Розкрийте структурні елементи екомережі. 3) Обґрунтуйте принципи екомережі. 4) Розкрийте етапи формування екомережі.</p>
23	<p>Тема 7. Екологічна мережа (2 год)</p>

	<p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Які основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення? 2) Розкрийте засади формування екомережі. 3) Яке місце транскордонних природоохоронних територій в національній екомережі.
24	<p>Тема 7. Екологічна мережа (2 год)</p> <p>Блок В</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Розкрийте правові основи формування і розвитку екомережі (Закон «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України», Генеральна схема планування території України, Закон «Про екологічну мережу»). 2) Які ви знаєте регіональні програми формування екологічних мереж (на прикладі Миколаївщини). 3) Які існують робочі схеми формування екологічних мереж (на прикладі Миколаївщини).
25	<p>Тема 8. Наукові дослідження на заповідних територіях (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Охарактеризуйте історію організації наукових досліджень на природно-заповідних територіях. 2) Яка структура досліджень за програмою «Літопису природи у заповідниках і національних парках України». 3) Обґрунтуйте диспропорції досліджень біотичного і географічного характеру. 4) Які особливості структури «ЛП» та наукових досліджень у природних і біосферних заповідниках і національних парках України залежно від їхнього географічного розташування, складу наукових відділів, відомчого підпорядкування тощо.
26	<p>Тема 8. Наукові дослідження на заповідних територіях (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Розкрийте місце і значення біосферних заповідників, природних заповідників та національних природних парків в організації і проведенні екологічного моніторингу на національному і глобальному рівнях. 2) Розкрийте суть екологічного моніторингу.
27	<p>Тема 8. Наукові дослідження на заповідних територіях (2 год)</p> <p>Блок В</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Яка його структура і основні напрямки. 2) Обґрунтуйте загальні методичні (у т.ч. географічні) засади організації мережі пунктів моніторингу, закладання пробних площ і профілів.
28	<p>Тема 9. Використання територій природно-заповідного фонду (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Які основні види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду? 2) Які види діяльності належать до природоохоронних заходів у межах природно-заповідного фонду? 3) Що є метою науково-дослідних робіт на територіях природних заповідників? 4) Які першочергові проблеми ставляться перед природно-заповідними установами? 5) Що таке наукові полігони на природно-заповідних територіях?
29	<p>Тема 9. Використання територій природно-заповідного фонду (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Що таке «Літопис природи»? 2) Розкрийте структуру та зміст Літопису природи. 3) Які основні напрямки робіт у ботанічних садах?
30	<p>Тема 9. Використання територій природно-заповідного фонду (2 год)</p> <p>Блок В</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які основні напрямки науково-дослідних робіт у зоопарках? 2. Як впливає рекреаційна діяльність на природні підкомплекси?

	3. Що таке екологічний туризм, вкажіть об'єкти екологічного туризму.
31	<p>Тема 10. Відповідальність за порушення правил охорони на заповідних територіях (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Перелік правопорушень у сфері охорони і використання природно-заповідного фонду. 2) Які особи несуть відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд? 3) Які правопорушення відносяться до дисциплінарної та адміністративної відповідальності за порушення, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів?
32	<p>Тема 10. Відповідальність за порушення правил охорони на заповідних територіях (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Вкажіть порушення правил охорони за використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду? 2) Які види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд?
33	<p>Тема 10. Відповідальність за порушення правил охорони на заповідних територіях (2 год)</p> <p>Блок В</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Як здійснюється контроль у сфері охорони на заповідних територіях?
34	<p>Тема 11. Міжнародна співпраця України у природно-заповідній справі (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Вкажіть складові механізму забезпечення міжнародно-правової охорони заповідних територій. 2) Розкрийте гостру необхідність постійного розвитку міжнародного співробітництва в галузі заповідної справи. 3) Назвіть напрями активізації участі України у міжнародному співробітництві з питань охорони і раціонального використання територій та об'єктів ПЗФ. 4) Вкажіть країни, найбільш перспективні для України з точки зору розвитку міжнародної співпраці в галузі заповідної справи. 5) Назвіть базові міжнародні конвенції та угоди в галузі заповідної справи, ратифіковані Україною.
35	<p>Тема 11. Міжнародна співпраця України у природно-заповідній справі (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Вкажіть базові критерії включення природоохоронних територій до міжнародної мережі. 2) Вкажіть нормативний документ, який регулює міжнародні відносини у сфері охорони унікальних природних комплексів і видатних природних цінностей. 3) Вкажіть, які об'єкти можуть потрапити до Списку Всесвітньої природної спадщини.
36	<p>Тема 11. Міжнародна співпраця України у природно-заповідній справі (2 год)</p> <p>Блок В</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наведіть приклади об'єктів Всесвітньої природної спадщини. 2. Охарактеризуйте стан діяльності у сфері національної правової охорони об'єктів всесвітньої спадщини в Україні.

4.2. Завдання для самостійної роботи

1. Які головні функції виконує природно-заповідний фонд?
2. Що являють собою рекреаційні зони? Яка їх функція? Чому вони підлягають с особливій охороні?
3. Що являють собою водозахисні зони? Яка їх функція? Чому вони підлягають с особливій охороні?
4. Охарактеризуйте, які види робіт забороняється проводити в межах прибережних смуг річок, на островах та навколо водойм.
5. Охарактеризуйте с особливості режиму охорони ділянок уздовж морів та навколо морських заток і лиманів.
6. Що являють собою лісозахисні смуги? Чому вони підлягають с особливій охороні?
7. Яке поліфункціональне мають значення природно-заповідні території?
8. Що таке біологічне різноманіття? З чого воно складається?
9. Які основні недоліки має мережа природно-охоронних територій України, що не дають змогу вважати її повноцінною системою збереження біорізноманіття?
10. Що являє собою «Конвенція про біорізноманіття»? На яких принципах вона ґрунтується?
11. Охарактеризуйте «Картахенський протокол про біобезпеку».
12. Охарактеризуйте «Нагойський протокол».
13. Що являє собою Червоний список та яка мета його ведення? Згідно яких основних ознак класифікуються види у Червоному списку?
14. Охарактеризуйте класифікаційні категорії Червоного списку.
15. Що являє собою Європейський Червоний список?
16. Охарактеризуйте екосистемний підхід.
17. Охарактеризуйте принципи екосистемного підходу.
18. Охарактеризуйте наукове та методичне ведення Червоної книги України.
19. Які основні вимоги щодо ведення Червоної книги України?
20. Які відомості зазначаються про вид занесений до Червоної книги України?
21. На які категорії поділяються види, занесені до Червоної книги України?
22. Охарактеризуйте Зелену книгу України.
23. Що являють собою рекреаційні зони? Яка їх функція? Чому вони підлягають с особливій охороні?
24. Що являють собою водозахисні зони? Яка їх функція? Чому вони підлягають с особливій охороні?
25. Охарактеризуйте, які види робіт забороняється проводити в межах прибережних смуг річок, на островах та навколо водойм.
26. Охарактеризуйте с особливості режиму охорони ділянок уздовж морів та навколо морських заток і лиманів.
27. Що являють собою лісозахисні смуги? Чому вони підлягають с особливій охороні?
28. Яке поліфункціональне мають значення природно-заповідні території?
29. Які головні функції виконує природно-заповідний фонд?
30. Що таке біологічне різноманіття? З чого воно складається?

31. Які основні недоліки має мережа природно-охоронних територій України, що не дають змогу вважати її повноцінною системою збереження біорізноманіття?
32. Що являє собою «Конвенція про біорізноманіття»? На яких принципах вона ґрунтується?
33. Охарактеризуйте «Картахенський протокол про біобезпеку».
34. Охарактеризуйте «Нагойський протокол».
35. Що являє собою Червоний список та яка мета його ведення? Згідно яких основних ознак класифікуються види у Червоному списку?
36. Охарактеризуйте класифікаційні категорії Червоного списку.
37. Що являє собою Європейський Червоний список?
38. Охарактеризуйте екосистемний підхід.
39. Охарактеризуйте принципи екосистемного підходу.
40. Охарактеризуйте наукове та методичне ведення Червоної книги України.
41. Які основні вимоги щодо ведення Червоної книги України?
42. Які відомості зазначаються про вид занесений до Червоної книги України?
43. На які категорії поділяються види, занесені до Червоної книги України?
44. Охарактеризуйте Зелену книгу України.

Приклад відповіді на питання 1:

1. Які головні функції виконує природно-заповідний фонд?

Основними функціями природоохоронних територій є:

- підтримка чи розширення зони природного існування певних видів;
- підтримка чи покращення поширення, міграції та/або генетичного обміну певних видів;
- відновлення якості ареалів існування;
- захист видів, які знаходяться під загрозою зникнення, вразливих, ключових чи комплексних видів;
- підтримка чи покращення гідрологічних функцій; підтримка чи покращення екологічної якості;
- контроль ерозії;
- захист цінних ландшафтних форм;
- підтримка біоценозу на територіях, забруднених радіацією;
- забезпечення взаємозв'язку із сусідніми транскордонними територіями.

Тема аналітичних робіт

1. What is the object and subject of a nature reserve case.
2. What is the mechanism of management of a nature reserve in the nature protection system.
3. What are the main tasks of the nature reserve business.
4. What is the biosphere significance of nature reserves.
4. How to understand the words "nature reserve fund of Ukraine - national property".
5. What is the social role of the nature reserve fund.
6. What connects the nature reserve business with forestry.
7. What connects the nature reserve business with the hunting economy.
8. What connects the nature reserve business with garden and park management.

9. What are the ecological bases of nature reserve affairs.
10. What are the stages of development of the nature reserve business.
11. What is characteristic of the history of the nature reserve business from its inception to the 17th century.
12. What is characteristic of the history of the nature reserve business in the period from the 17th century to Soviet rule.
13. What is characteristic of the history of the nature reserve business during Soviet times.
14. What is characteristic of the history of the nature reserve business in post-Soviet times.
15. What are the main ideologies of the nature reserve business.
16. What is the structure of the functional classification of nature conservation areas.
17. What is the structure of the international classification of protected areas.
18. What is the structure of the national classification of nature reserve fund of Ukraine.
19. What is the essence and principles of reserving natural territories.
20. Is reservation the basis of a will.
21. What were the state measures of Ukraine in the field of reservation.
22. What are the methods of allocating natural territories under bequests.
23. How is the preparation of the request for the creation of a nature reserve object.
24. How the design of the creation of nature-reserved objects is carried out.
25. What is the content of the scientific justification of the project of creating a nature reserve.
26. What are the principles of formation of the system of nature-reserved territories.
27. What is the representative nature of protected areas.
28. What is the essence of the concept of a system of nature-protected territories.
29. What are the requirements for the system of nature reserves.

Приклад відповіді на питання 1:

1. What is the object and subject of a nature reserve case?

The subject of the protected case is nature, its biota are historically formed collections of plants, animals, fungi, microorganisms, which are connected by a common territory with the non-living (abiotic) part of nature and form a single dynamic system characterized by dialectical balance, the ability for self-regulation, self-protection, and self-improvement.

The subject of the protected case is natural zones and landscapes, protected territories of various categories and ranks (biosphere, reference, state, regional reserves; national and regional natural parks, monuments of abiotic and biotic nature; botanical, dendrological, zoological, memorial parks; historical archaeological reserves, hunting farms, ecological trails, etc.).

The protected business is aimed at recognizing the economy of nature - the "management" of nature, which is a well-developed and regulated mechanism of interaction of its elements, which ensure the production with a high efficiency of large and small benefits, which are very necessary for man. From those of global importance, such as clean air, water, to small ones, such as fish in lakes and rivers, wild berries and mushrooms, etc.

The object of the protected case is: natural zones and landscapes, protected territories of various categories and ranks (biosphere, reference, state, regional reserves; national and regional natural parks, monuments of abiotic and biotic nature; botanical, dendrological, zoological, memorial parks; historical and archaeological reserves, hunting farms, ecological trails, etc.).

4.3. **Форми і методи навчання та викладення дисципліни**

Основними **формами навчання** є **практичні та групові** заняття, які передбачають оволодіння системою практичних професійних умінь та навичок з навчальної дисципліни та передбачають проведення аналізу соціально-економічного розвитку сільських територій. Така перевірка дає змогу виявити, якою мірою студент усвідомив теоретичні курсу.

Основними **методами навчання** є **словесний метод** (дозволяє у найкоротший термін передати велику за обсягом інформацію, поставити перед студентами проблеми і вказати шляхи їхнього вирішення), **пояснювально-ілюстративний** (коли викладач повідомляє інформацію, розповідає), **метод проблемного викладу** (коли викладач ставить навчальну проблему й показує доказові шляхи її вирішення), **діагностичний метод** (передбачає розв'язання вправ, завдань, тестів).

4.4. **Забезпечення освітнього процесу**

Забезпечення освітнього процесу здійснюється із застосуванням Moodle 3.3, в рамках якої для студентів розміщено в мережу лекції, перелік екзаменаційних питань, питання до контрольних робіт, ККР з дисципліни, тести, ситуаційні завдання).

Матеріально-технічне забезпечення дисципліни

Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);

Комп'ютерний клас;

Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;

OS: Windows, Android, iOS;

Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge; Програме забезпечення: Word, Excel, PowerPoint;

Skype, Zoom, Google Meet, ArcGis

Публічна кадастрова карта України:

https://map.land.gov.ua/?cc=3461340.1719504707,6177585.367221659&z=6.5&l=kadastr&bl=ortho10k_all

Дані Держгеокадастру: <https://land.gov.ua/derzhheokadastr-dodav-na-publichnu-kadastrovukartu-dani-pro-heonadra/>

Система електронного навчання Moodle 3.9

5. Підсумковий контроль

Перелік питань до екзамену

1. Мета та практична спрямованість дисципліни «Розвиток заповідних територій».
2. Сутність заповідної справи.
3. Етапи розвитку концепцій охорони навколишнього середовища.
4. Об'єкт та предмет заповідної справи.
5. Міждисциплінарний характер заповідної справи.
6. Завдання заповідної справи.
7. Біосферне значення природно-заповідних територій.
8. Проблеми природно-заповідної справи в Україні.
9. Природно-заповідна справа як один з пріоритетів державної політики України.
10. Якісні зміни у переліку природно-заповідних категорій та у структурі природно-заповідного фонду.
11. Структура державного управління в сфері охорони природи та природно-заповідній справі.
12. Історія розвитку заповідної справи.
13. Етапи розвитку заповідної справи у 18-19 столітті.
14. Процес розвитку заповідної справи у ХХ столітті та в наші часи.
15. Відродження академічних принципів заповідної справи на сучасному етапі.
16. Перші паростки міжнародної співпраці у охороні природи.
17. Характерні особливості сучасного етапу розвитку заповідної справи.
18. Природні та штучно створені об'єкти.
19. Біосферні заповідники.
20. Природні заповідники в Україні.
21. Національні природні парки.
22. Регіональні ландшафтні парки.
23. Заказники.
24. Пам'ятки природи.
25. Заповідне урочище.
26. Ботанічні сади як штучно створені об'єкти.
27. Дендрологічні парки як штучно створені об'єкти.
28. Зоологічні парки як штучно створені об'єкти.
29. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва як штучно створені об'єкти.
30. Природоохоронне законодавство України.
31. Програмні документи, як визначають напрямки розвитку заповідної справи на сучасному етапі.

32. Нормативні акти України, які висвітлюють питання резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів.
33. Основні положення Концепції збереження біологічного різноманіття України.
34. Заповідні території, що підпорядковані Міністерству охорони навколишнього природного середовища України.
35. Території природно-заповідного фонду, що підпорядковані органам виконавчої влади, ВНЗ та науковим організаціям.
36. Участь України у міжнародних угодах з проблем збереження біорізноманіття.
37. Критерії для вибору заповідної території.
38. Об'єктивна необхідність мережі створення заповідних територій.
39. Резервування територій для подальшого заповідання.
40. Передумови формування концепції екологічної мережі.
41. Всеєвропейська екологічна мережа.
42. Основні завдання створення екологічної мережі.
43. Основні регуляторні документи, що визначають правові засади створення національної екологічної мережі.
44. Основні структурні елементи національної екологічної мережі.
45. Загальні підходи до процесу проектування екологічної мережі.
46. Фактори, які впливають на функціональну і планувальну структуру екологічної мережі.
47. Соціально-економічні результати, що можна отримати в рамках реалізації концепції формування національної екологічної мережі.
48. Проблеми, що уповільнюють процес формування та ефективного функціонування екологічної мережі.
49. Основні етапи створення територій природно-заповідного фонду.
50. Сутність охоронних зон.
51. Охоронні зони України.
52. Проблема збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
53. Основні пріоритети захисту територій.
54. Охорона та забезпечення режиму використання біосферних заповідників, природних заповідників та національних природних парків.
55. Процес охорони рослин і тварин в Україні.
56. Основна ідея заснування Червоної книги.
57. Мета заснування Європейського Червоного списку.
58. Категорії видів Червоної книги.
59. Червона книга України.
60. Критерії відбору видів для занесення їх до Червоної книги України.
61. Основні передумови створення Зеленої книги України.

62. Сутність екологічної мережі.
63. Структурні елементи екомережі.
64. Принципи екомережі.
65. Етапи формування екомережі.
66. Елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення.
67. Основні засади формування екомережі.
68. Місце транскордонних природоохоронних територій в національній екомережі.
69. Правові основи формування і розвитку екомережі.
70. Регіональні програми формування екологічних мереж (на прикладі Миколаївщини).
71. Робочі схеми формування екологічних мереж (на прикладі Миколаївщини).
72. Історія організації наукових досліджень на природно-заповідних територіях.
73. Місце і значення біосферних заповідників, природних заповідників та національних природних парків.
74. Суть екологічного моніторингу, його структура та основні напрямки.
75. Види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
76. Мета науково-дослідних робіт на територіях природних заповідників.
77. «Літопис природи», його структура та зміст.
78. Екологічний туризм, об'єкти екологічного туризму.
79. Перелік правопорушень у сфері охорони і використання природно-заповідного фонду.
80. Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
81. Порушення правил охорони за використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
82. Контроль у сфері охорони природи на заповідних територіях.
83. Складові механізми забезпечення міжнародно-правової охорони заповідних територій.
84. Необхідність міжнародного співробітництва в галузі заповідної справи.
85. Напрями активізації участі України у міжнародному співробітництві з питань охорони і раціонального використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
86. Базові міжнародні конвенції в галузі заповідної справи, ратифіковані Україною.
87. Угоди в галузі заповідної справи, ратифіковані Україною.
88. Базові критерії включення природоохоронних територій до міжнародної мережі.
89. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини.

90. Стан діяльності у сфері національної правової охорони об'єктів всесвітньої спадщини в Україні.

Типові задачі для розв'язування

1. Аналізуючи Закон України «Про екологічну мережу України» № 864-IV від 24.06.2004 р. та Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України» № 1989-III від 21.09.2000 р., знайдіть положення, які відповідають науковим принципам організації мережі природно-заповідних територій; загальним підходам до створення Всеєвропейської екологічної мережі. Результати необхідно оформити у вигляді таблиці.
2. Використовуючи інформаційні джерела, необхідно скласти перелік міжнародних організацій, фондів, проектів тощо, які надають фінансову підтримку для реалізації науково-практичних досліджень у межах природно-заповідних територій України; наприклад, Програма розвитку ООН в Україні.
3. Використовуючи інформаційні джерела, заповніть таблицю, що відображає зміст базових міжнародних конвенцій, угод та інших правових механізмів, які стосуються галузі заповідної справи. Таблиця – Перелік базових міжнародних конвенцій, угод та інших правових механізмів щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Таблиця

Перелік базових міжнародних конвенцій, угод та інших правових механізмів щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Назва	Місце і рік зачаткування	Мета конвенції, угоди
Конвенція про біологічне різноманіття		

4. Використовуючи інформаційні джерела, знайдіть ситуативні приклади успішного розвитку рекреаційної та освітньо-виховної діяльності в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
5. Використовуючи інформаційні ресурси, необхідно проаналізувати перспективи реалізації «Національної стратегії зміцнення фінансової стійкості природоохоронних територій України».

«0» варіант екзаменаційного білету з зазначенням максимальної кількості балів за кожне виконане завдання

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(повне найменування вищого навчального закладу)

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво»

Напрямок підготовки: 193 «Геодезія та землеустрій»

Семестр 4

Навчальна дисципліна **Розвиток заповідних територій**

Заліковий БІЛЕТ № «0»

1. Ботанічні сади як штучно створені об'єкти (8 балів).
2. Критерії для вибору заповідної території (8 балів).
3. Контроль у сфері охорони природи на заповідних територіях (8 балів).

Практичне завдання

Використовуючи конкретні ситуативні приклади, обґрунтуйте роль штучно створених територій та об'єктів природно-заповідного фонду в науковій, культурній, рекреаційній та освітньо-виховній діяльності. (16 балів)

Затверджено на засіданні
кафедри, циклової комісії _____
Протокол № _____ від „____” _____ 20 ____ року

Завідувач кафедри, голова циклової комісії _____
(підпис)
Екзаменатор _____
(підпис)

Перович Л.М.
(прізвище та ініціали)
Лазарєва О.В.
(прізвище та ініціали)

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

4 семестр

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Аналітичні роботи	5
2	Самостійна робота	5
3	Практичне завдання	5
6	Індивідуальна робота в аудиторії	45
7	Екзамен	40
	Всього	100

Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів

Тестування – є засобом контролю та діагностики знань студентів, призначені для самоконтролю та перевірки знань, що передбачає **вибір однієї або кількох правильних відповідей** (тестове завдання цієї форми складається з двох частин: умови, яка описує певну проблему та ставить завдання перед студентами; варіантів відповідей, серед яких, як мінімум, одна є правильною чи найкращою відповіддю, а решта – неправильні відповіді.

Посилання:

(<http://moodle3.chmnu.edu.ua/course/view.php?id=9737#section-0>).

Аналітичні роботи - проводиться зі студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей з метою формування аналітичних вмінь. Цей підхід втілює в собі наступні ідеї: закріплення теоретичних знань з дисципліни; набуття навичок професійної діяльності; підвищення пізнавального інтересу до навчальної дисципліни; сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок та критичного мислення.

Індивідуальна робота в аудиторії – передбачає відповіді на питання під час групових занять, вміщує в себе теми доповідей (сторінка 7-12 цієї робочої програми).

Самостійна робота – передбачає надання розгорнутої відповіді на задане питання.

Практичне завдання – передбачає дослідження вибраної за варіантом заповідну територію.

Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів

VII семестр

Поточний контроль											Самостійна робота	Практичне завдання	Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій	Екзамен	Разом
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11					
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	40	100	

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Природно-заповідний фонд: земельні питання (посібник) / [За заг. ред. О. Кравченко]. Видавництво «Компанія «Манускрипт». Львів, 2017. 104 с.
2. Біотопи степової зони України / Ред. академік НАН України Я.П. Дідух. Київ Чернівці: ДрукАРТ. 2020. 392с. URL: http://geobot.org.ua/publication/monograph/?pb_year=2020
3. Бургаз О.А., Грудєв П.Х., Кур'янова С.О. Заповідна справа: конспект лекцій. Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2022. 150 с. <http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/10892/1/%D0%9A%D0%9B%20%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%202022.pdf>
4. Коцюба І.Ю. Тестові завдання із заповідної справи: Навчальний посібник. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 80с.

7.2. Додаткові:

1. Заповідна справа : методичні рекомендації до проведення практичних робіт / Л. В. Щепна, Луцьк, 2019. 32 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19795/1/zapovid_sp_metod.pdf
2. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природнозаповідного фонду. Інструктивні та методичні матеріали / О. Василюк, К. Норенко, К. Полянська, С. Шутяк, Д. Ширяєва; за заг. ред. О. Кравченко]. — Видавництво «Компанія «Манускрипт»» — Львів, 2018. — 136 с. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/2483_EPL_Vuyavlenna_terutoriy_PZF_NET.pdf?fbclid=IwAR1D0eWETBETxyw2fj1mshebHRHRgsyvyQfQjYdvmkyBMY7ZqyjVFRus3Hs
3. Заповідна справа в Україні: абсолютна заповідність чи європейська модель гармонії людини і природи? Збірник вибраних матеріалів / [за ред. М.П. Стеценка, Ф.Д. Гамора]. – Львів: «Тиса», 2017. – 238 с.
4. Закон України «Про природно-заповідний фонд». - (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 34, ст.502). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
5. Закон України №2518–VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2518vi-11946>

6. Управління екології та природних ресурсів Миколаївської облдержадміністрації.
URL: <http://ecolog.mk.gov.ua/ua/pzf/perspektyva/>
7. Іщук Л.П. Природно-заповідна справа: Методичні вказівки до виконання практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» Біла Церква, 2021. 91 с. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7219/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0%20%D0%9F%D0%97%D0%A1%2009.01.2022%20.pdf>
8. Crossick, Geoffrey. 2018. "Why Monographs Matter," Against the Grain: Vol. 28: Iss. 3, Article 12. URL: <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7358&context=atg>